

Ransaking etter straffeprosessloven §§ 192 og 195

En rettsdogmatisk analyse av politiets adgang til å vedta ransaking, med særlig fokus på mindre alvorlige narkotikasaker.

Kandidatnummer: 242

Antall ord: 12375

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

Dato: 10.05.2023

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	Tema, problemstilling og aktualitet	3
1.2	Metode og rettskildebildet.....	5
1.3	Avgrensning	7
1.4	Den videre fremstillingen.....	8
2	Straffeforfølgingsprinsippet og rettsstatlige begrensninger for tvangsmiddelbruk.....	9
2.1	Innledning.....	9
2.2	Straffeforfølgingsprinsippet	9
2.3	Grunnloven § 102 og EMK art. 8.....	10
3	Vilkår for ransaking.....	14
3.1	Innledning.....	14
3.2	Allment om etterforskning	15
3.3	Straffeprosessloven § 170 a.....	16
3.4	Husransaking § 192.....	18
3.5	Personransaking § 195	21
3.6	Nærmere om de materielle vilkårene i mindre alvorlige narkotikasaker	23
3.6.1	Innledning	23
3.6.2	Forholdsmessighetsvurderingen	24
3.6.3	Mistankekravet.....	28
3.6.4	«Kan medføre frihetsstraff»	29
4	Personelle vilkår for vedtakelse av ransaking	30
4.1	Innledning.....	30
4.2	Hovedregelen etter § 197	31
4.3	Unntakene etter § 198	33
4.3.1	Hva innebærer unntakene i § 198?.....	33
4.3.2	§ 198 første ledd nr. 2	34
4.3.3	§ 198 første ledd nr. 3	39
4.4	Har det skjedd en innsnevring av de personelle vilkårene for å vedta ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker?	41
5	Avsluttende bemerkninger.....	43

1 Innledning

1.1 Tema, problemstilling og aktualitet

Temaet for denne avhandlingen er politiet sin adgang til å foreta ransaking etter straffeprosessloven¹ §§ 192 og 195. Nærmere bestemt skal jeg analysere på hvilket grunnlag og under hvilke vilkår slik ransaking kan finne sted, med særlig fokus på mindre alvorlige narkotikasaker. Ransaking i slike sakstyper knytter seg til objektivt sett mindre alvorlige overtredelser, noe som medfører at vurderingen rundt krav til forholdsmessighet gjør seg særlig relevant.

Ransaking er et straffeprosessuelt tvangsmiddel, og krever dermed hjemmel i lov, jf. legalitetsprinsippet. Det alminnelige legalitetsprinsippet er forankret i Grunnloven² § 113. Reglene for ransaking er regulert i straffeprosessloven kapittel 15. De materielle vilkårene for ransaking av bolig, rom eller oppbevaringssted reguleres av strpl. § 192, mens personransaking reguleres av strpl. § 195. De personelle vilkårene for ransaking følger av strpl. §§ 197 og 198. Det følger også et generelt krav om forholdsmessighet for bruk av alle tvangsmidler, jf. strpl. § 170a.

Problemstillingen omhandler ransaking under etterforskning, og holder seg derfor innenfor rammene av straffeprosessloven. Generelle vilkår for å benytte tiltak under etterforskning er regulert i strpl. § 224, men selv om vilkårene i bestemmelsen er oppfylt, følger det ikke en plikt til å iverksette etterforskning.³ Det følger for øvrig av strpl. § 62 en «sterk presumsjon for at straffbare forhold skal forfølges».⁴ All den tid bruk og/eller besittelse av mindre mengder narkotiske stoffer til eget bruk er kriminalisert, vil det dermed i utgangspunktet foreligge en presumsjon om at slike tilfeller skal etterforskes. På en annen side har samfunnet sin holdning til rusproblematikk i nyere tid vært under stor utvikling. Spørsmålet om bruk og

---

¹ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven - strpl.).

² Lov 17. mai 1814 Kongerikets Norges Grunnlov (Grunnloven – Grl.).

³ Kjelby (2019) s. 122.

⁴ Kjelby (2019) s. 121.

besittelse av mindre mengder narkotiske stoffer bør avkriminaliseres har også vært en pågående debatt i Norge.⁵ Allerede i 2002 ønsket et flertall av straffekommisjonen, som hadde som oppgave å utrede ny straffelov, å avkriminalisere bruk av narkotika.⁶ I 2018 oppnevnte Solberg II-regjeringen Rusreformutvalget, som hadde som oppgave å utrede ruslovgivningen. I utvalgets innstilling,⁷ og den påfølgende proposisjonen⁸ som ble behandlet av Stortinget, ble det foreslått en helhetlig endring av ruslovgivningen som blant annet ville innebære avkriminalisering av befatning med visste angitte mengder rusmidler til eget bruk.

Ved behandling i Stortinget ble det vedtatt noen mindre lovendringer, men forslaget om en helhetlig reform som ville innebære avkriminalisering fikk ikke flertall.⁹ En av de mest sentrale problemstillingene som ble diskutert var hvor langt politiet sin hjemmel til ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker burde strekke seg. I etterkant av Stortingsbehandlingen av rusreformen publiserte Riksadvokaten et rundskriv som presiserte de rettslige skrankene for tvangsmiddelbruk i narkotikasaker, med særlig fokus på ransaking.¹⁰ Det ble også gjennomført to rapporter i statsadvokatembetene. Av den første rapporten fremkom det mangler ved knyttet til anvendelsen av rettsreglene som utløser påtalemyndighetens eller polititjenestepersonens kompetanse.¹¹ Den andre rapporten slo fast at lovanvendelsen hadde blitt bedre, men at det fortsatt var forbedringspotensiale.¹²

---

⁵ Se blant annet NOU 2019: 26 Rusreform – fra straff til hjelp.hjelp s.70.

⁶ NOU 2002: 4 Ny straffelov Straffelovkommisjonens delutredning VII. kapittel 9.11.

⁷ NOU 2019: 26 Rusreform – fra straff til hjelp.

⁸ Prop. 92 L (2020–2021) Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.).

⁹ Lov 18. juni 2021 nr. 117 om endringer i straffeloven.

¹⁰ Riksadvokaten (09.04.2021).

¹¹ Riksadvokatens Skriftserie 1 / 2022 s. 5.

¹² Riksadvokatens Skriftserie 2 / 2022 s. 4-5.

Kritikere av politiet sin fremgangsmåte i mindre alvorlige narkotikasaker argumenterer for at manglene som fremkom av rapportene innebærer at politiets praksis har vært rettstridig og gått på bekostning av borgernes rettssikkerhet.¹³ På den andre siden av debatten hevdes det at Riksadvokatens rundskriv av 9.april, og påfølgende interne instruksjoner fra påtalemyndigheten, innebærer en innskrenkende tolkning av politipersonells adgang til å vedta ransaking.¹⁴ Ransaking er et tvangsmiddel som brukes i stor utstrekning, særlig i mindre alvorlige narkotikasaker.¹⁵ I tillegg er det et tvangsmiddel som griper inn i rettsgoder som retten til privatliv og personlig integritet, som er vernet av Norges menneskerettslige forpliktelser. Problemstillingen om på hvilket grunnlag og under hvilke vilkår slik ransaking kan finne sted er dermed både praktisk og prinsipielt viktig. Dette er særlig tilfellet ettersom det råder uklarhet og uenighet om hvordan rettsreglene på området skal tolkes.

1.2 Metode og rettskildebildet

Alminnelig juridisk metode gjelder også på straffeprosessens område, men det bør likevel rettes oppmerksomhet rundt særegne metodiske utfordringer som gjelder på straffeprosessens område og spesifikt for temaet jeg skal behandle. Det foreligger begrenset med Høyesterettspraksis som omhandler politiet sin adgang til å foreta ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker. Dette er særlig tilfellet når det kommer til de personelle rammene for hvem som kan vedta ransaking. Problemstillingen er heller ikke grundig gjennomgått i lovforarbeidene. På en annen side er det mye påtalepraksis på området, særlig fra Riksadvokaten. Riksadvokaten er den øverste myndigheten i påtalemyndigheten, og har instruksjonsmyndighet både i enkeltsaker og på generelt nivå, jf. strpl. § 59 første ledd. Ansatte i påtalemyndigheten er dermed pålagt å følge direktiver fra Riksadvokaten. Et annet spørsmål er om Riksadvokatens direktiver er en autorativ kilde for hva som er gjeldende rett. I juridisk teori er det enighet om at forvaltningspraksis har begrenset rettskildevekt ovenfor domstolene.¹⁶

---

¹³ Se Dokument 8:159 S (2021-2022) «Representantforslag om å sikre oppreisning til mennesker som har vært utsatt for ulovlig tvangsmiddelbruk» som eksempel.

¹⁴ Se blant annet Vale, Stein «Forvirring om kompetansen til å beslutte ransaking» *Rettt24* (2021).

¹⁵ Riksadvokatens Skriftserie 1 / 2022 s. 26.

¹⁶ Myhrer (2003) s. 5.

I tillegg til påtalepraksis foreligger det en viss grad av underrettspraksis hva gjelder de materielle vilkårene for ransaking. Tolkningsspørsmålet vil derfor i stor grad bero på rettskilder med lav rettskildemessig vekt. Selv om rettsanvendelsen til Riksadvokaten og underrettspraksis formodentlig er riktig, kan en ikke uten videre legge til grunn at det er uttrykk for gjeldende rett i samme grad som en kan for autorative kilder som Høyesterettspraksis. I likhet med juridisk teori vil verdien av påtalepraksis og underrettspraksis i større grad bero på argumentasjonsverdien slike kilder innehar.

Mangelen på autorative rettskilder som utbroderer innholdet i lovteksten vil også medføre at lovteksten i seg selv blir en spesielt viktig rettskilde. Innholdet av gjeldende rett vil dermed i enda større grad enn hva som følger av alminnelig juridisk metode bero på ordlydstolkning av lovteksten. Lovtekstens sentrale rolle i vurderingen av gjeldende rett underbygges av at straffeprosessen er et rettsområde hvor legalitetsprinsippet er særlig viktig.

Legalitetsprinsippets formål er å gi individet vern fra vilkårlige inngrep fra staten. Grl. § 113 fastsetter det alminnelige legalitetsprinsippet. Det følger av bestemmelsen at «[m]yndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov». At det bare er «inngrep» ovenfor den enkelte som krever grunnlag i lov fungerer som en positiv avgrensning av legalitetsprinsippet. Med «inngrep» menes i denne sammenheng at noen pålegges å gjøre, tåle eller unnlate noe, på en slik måte at det er tale om et inngripende forhold som rammer den enkelte.¹⁷ Det er på det rene at ransaking er et «inngrep».

---

¹⁷ Auglend (2016) s. 159.

Det er sikker rett at det strafferettslige legalitetsprinsippet som følger av Grl. § 96 setter en høyere terskel enn det alminnelige legalitetsprinsippet som følger av § 113.¹⁸ Men også innenfor det alminnelige legalitetsprinsippet vil adgangen til inngrep variere.¹⁹ I avgjørelsen inntatt i Rt. 1995 s. 530 uttalte Høyesterett på side 537 at «kravet til lovhjemmel må nyanseres blant annet ut fra hvilket område en befinner seg på, arten av inngrepet, hvordan det rammer og hvor tyngende det er overfor den som rammes». Kravet til lovhjemmel vil altså variere både basert på individuelle forhold i den enkelte sak, og basert på generelle forhold som at man for eksempel befinner seg på et rettsområde som berører særlig vernede rettsgoder.

Straffeprosessloven åpner for å ta i bruk en rekke inngripende tvangsmidler, som også er i kjernen av de rettsforhold som det strafferettslige legalitetsprinsippet verner om. En ransaking vil blant annet ramme både personlig integritet og frihet. Som følge av dette gjelder det et relativt strengt legalitetsprinsipp også på straffeprosessens område, særlig for inngripende tiltak som ransaking.

1.3 Avgrensning

Avhandlingen gjelder ransaking under etterforskning, noe som innebærer den vil holde seg innenfor straffeprosesslovens rammer. Politiets adgang til å foreta visitasjon etter politiloven²⁰ vil ikke bli behandlet i. Oppgaven tar kun for seg hus- og personransaking etter henholdsvis strpl. § 192 og § 195. Ransaking av tredjepersoner, ransaking av et nærmere bestemt område (razzia) og kroppsundersøkelse faller dermed utenfor avhandlings rekkevidde. De prosessuelle reglene for sikring av notoritet etter § 199 vil heller ikke bli behandlet, da omfanget og anvendelse av disse reglene er lite problematisk.

---

¹⁸ Se blant annet HR-2016-1982-A avsnitt 35.

¹⁹ Boe (1983) s. 165.

²⁰ Lov 04. oktober 1995 nr. 53 om politiet (politiloven).

1.4 Den videre fremstillingen

I den videre fremstillingen vil jeg i kapittel 2 redegjøre for straffeforfølgingsprinsippet og rettsstatlige begrensinger for tvangsmiddelbruk.

I kapittel 3 vil jeg ta for meg vilkårene for ransaking. Jeg startet med de overordnede vilkårene for etterforskning og tvangsmiddelbruk, før jeg spisser redegjørelsen inn på vilkårene som følger av §§ 192 og 195. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg gå nærmere inn på anvendelsen av ransakingsvilkårene i mindre alvorlige narkotikasaker.

I kapittel 4 vil jeg ta for meg de personelle reglene for hvem som kan vedta ransaking. Det sentrale spørsmålet i dette kapitlet er i hvor stor utstrekning politipersonell uten påtalekompetanse kan vedta ransaking på eget initiativ. Spørsmålet åpner for interesseavveininger mellom rettssikkerhet og effektivitet. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg drøfte hvorvidt det har skjedd en innstramming i politipersonells adgang til å vedta ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker.

Avslutningsvis i kapittel 5 vil jeg oppsummere rettstilstanden for det jeg oppfatter som de mest sentrale spørsmålene i avhandlingen, og komme med rettspolitiske betraktninger.

2 Straffeforfølgingsprinsippet og rettsstatlige begrensninger for tvangsmiddelbruk

2.1 Innledning

Før jeg går nærmere inn på de materielle og personelle vilkårene for ransaking, vil det i dette kapitlet bli gjort en kort redegjørelse av straffeforfølgingsprinsippet og rettsstatlige begrensninger for tvangsmiddelbruk. Straffeforfølgingsprinsippet gir uttrykk for grunnleggende formål og avveininger som er relevant som tolkningsmoment for de konkrete bestemmelsene om myndighetenes adgang til å gjøre inngrep ovenfor borgerne. Norges menneskerettslige forpliktelser setter ytterrammene for når og hvordan slike inngrep kan gjennomføres.

2.2 Straffeforfølgingsprinsippet

I lovforarbeidene til straffeloven²¹ er det uttalt at «[d]et grunnleggende formålet med straff er å hindre uønsket atferd og å styre borgernes atferd i ønsket retning».²² Straff antas å ha en preventiv effekt, og på den måten «bidra til et samfunn og en sameksistens som en ut fra gjeldende verdiprioriteringer anse[s] som ønskelig».²³ Hensynet til et velfungerende samfunn taler dermed for at lovbrudd blir påtalt.

Det er påtalemyndigheten som har ansvar for å påtale lovbrudd, jf. straffeprosessloven § 62 a første ledd. Videre er det påtalemyndigheten i politiet som har ansvaret for etterforskningen av straffbare handlinger, jf. strpl. § 225 første ledd. Under etterforskning vil

---

²¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven - strl.).

²² Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 83.

²³ Innst. O. nr. 72 (2004–2005) s. 14.

det kunne oppstå behov for å ta i bruk tvangsmidler for å avdekke straffbare forhold. Adgangen til å ta i bruk tvangsmidler har dermed en direkte tilknytning til politiet sin evne til å påtale straffbare handlinger. Hensynet til en effektiv påtale for straffbare handlinger taler dermed for at politiet bør ha en så vid adgang som mulig til å ta i bruk tvangsmidler. På en annen side følger det av begrepet «tvangsmidler» at det er tale om inngrep som kan utføres med tvang, altså uavhengig av samtykke fra den det gjelder. Tvangsmidler kan dermed være svært inngripende for den tvangsmiddelet retter seg mot, og nødvendigheten av at politiet tar i bruk tvangsmidler må veies opp mot hensynet til privatlivet og den personlige friheten til vedkommende. I tillegg til de materielle og formelle vilkårene som gjelder for tvangsmiddelbruk, følger det også konstitusjonelle og folkerettslige skranker for tvangsmiddelbruk etter Grunnloven § 102 og EMK art. 8.

Overordnet sett kan en dermed legge til grunn at hensynet til at straffbare handlinger skal påtales må veies opp mot borgernes rett til privatliv og personlig frihet. Lovgivning for tvangsmiddelbruk har med andre ord som formål å etablerer en gunstig avveining mellom effektivitet og rettssikkerhet.

2.3 Grunnloven § 102 og EMK art. 8

Bruk av tvangsmidler er inngrep som griper inn i vernede rettigheter etter Grunnloven og Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) og må derfor oppfylle de krav som oppstilles av disse lovverkene.

Grunnloven § 102 lyder slik:

«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon. Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller. Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet.»

Isolert sett taler ordlyden i Grl. § 102 første setning for at enhver har en absolutt rett til å slippe inngrep i sitt privatliv, familieliv, hjem og sin kommunikasjon. Det er i rettspraksis lagt til grunn at det kan gjøres inngrep.²⁴ For at inngrep i rettighetene etter første ledd første punktum skal være tillatt, må tiltaket ha tilstrekkelig hjemmel, forfølge et legitimt formål og være forholdsmessig.²⁵ Det følger av forarbeidene at bestemmelsen skal tolkes i lys av EMK art. 8.²⁶

Selv om bestemmelsen oppstiller et forbud mot husransaker, er det gjort unntak for i «kriminelle tilfeller». Ordlyden tilsier at forbudet ikke gjelder i de tilfeller formålet er å avdekke straffbare forhold. Utgangspunktet må derfor være at bestemmelsen verner mot gjennom søkning av huset så lenge tiltaket ikke tar sikte på å avdekke straffbare forhold. I juridisk teori er det tatt til orde for at det må gjelde straffbare forhold av en viss grovhet, og at mistanken må være bygd på objektive forhold.²⁷ Et slikt kvalitativt krav til alvorligheten i det straffbare forholdet er en naturlig følge av kravet til forholdsmessighet.

I tillegg til Grunnloven setter også EMK begrensinger for når og i hvilke utstrekning tvangsmidler kan bli anvendt. EMK gjelder som norsk lov etter menneskerettsloven²⁸ § 2, og har etter § 3 forrang fremfor andre bestemmelser i annen lovgivning. Ordlyden i EMK art. 8 nr. 1 er likelydende med Grl. §102. Innholdet i bestemmelsene kan i teorien variere, ettersom det er Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen som har ansvaret for å tolke og utvikle innholdet av EMK, mens det er Høyesterett som har ansvar for å tolke Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelser. Slik motstrid vil i praksis ikke forekomme i særlig utstrekning, ettersom menneskerettighetsbestemmelsene i Grunnloven skal tolkes i lyst av EMK.²⁹

---

²⁴ Se blant annet Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 29 og Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

²⁵ Se Rt. 2015 s. 93, i avsnitt 60.

²⁶ Dokument 16 (2011– 2012) s. 175.

²⁷ Smith (2017) s. 387-388.

²⁸ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

²⁹ Dokument 16 (2011– 2012) s. 175.

Vernet om «privatliv» står sentrale i begge bestemmelsene. I rettspraksis fra både Norges Høyesterett og Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen har retten til privatliv blitt tolket som et vern av en persons personlige autonomi og vedkommendes fysiske og psykiske integritet.³⁰ Det er på det rene at både personransaking og husransaking utgjør et inngrep etter EMK art. 8.³¹ Vernet er ikke begrenset til vedkommende sin bolig, men kan også etter omstendighetene omfatte personen sin arbeidsplass.³²

Omfanget av EMK art. 8 er presisert i bestemmelsens andre del som lyder slik:

«There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.»

De mest sentrale momentene for at inngrep skal være rettmessig etter EMK art. 8 nr. 2 er at det har hjemmel i lov, forfølger et legitimt formål og er nødvendig i et demokratisk samfunn.³³ Angående rekkevidden av kravet om hjemmel i lov uttalte flertallet i avgjørelsen Rt. 2014 s. 1105 at det ikke var tilstrekkelig at loven var «formelt sett i orden», men at «det gjelder også kvalitative krav: Loven må være tilgjengelig og så presis som forholdene tillater.»³⁴ Det stilles dermed et visst krav til tydeligheten av lovhjemmelen, noe som også følger av legalitetsprinsippet etter grl. § 113.

---

³⁰ HR-2016-1286-A avsnitt 24 og Gillian and Quinton v. the United Kingdom avsnitt 61.

³¹ Se henholdsvis Gillian and Quinton v. the United Kingdom avsnitt 63 og Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan (No. 2) avsnitt 148.

³² Niemietz v. Germany, avsnitt 33.

³³ HR-2022-731-A avsnitt 39-40.

³⁴ Rt. 2014 s. 1105, i avsnitt 30.

Tvangsmiddelbruk under etterforskning er som tidligere nevnt begrunnet i samfunnets interesse i at lovovertrедelser blir oppklart og forfulgt. En ransaking vil ha som formål å finne bevis, eller annet som kan bidra til sakens oppklaring.³⁵ Det vil dermed kunne anses som et legitimt inngrep ut fra hensynet til «prevention of disorder or crime» etter 8 nr. 2. Hvorvidt et inngrepet anses som nødvendig i et demokratisk samfunn må vurderes konkret i det enkelte tilfelle. Nødvendigheten og forholdsmessigheten vil bero på en avveining av hvor tyngende inngrepet er for individet sett opp mot de samfunnsinteresser som begrunner inngrepet.

Det er på det rene at retten til «respekt» for privatliv må forstås som en rett om vern mot uberettigede inngrep.³⁶ Når myndighetene ønsker å foreta en ransaking kreves det at en holder seg innenfor de rettslige skrankene som menneskerettighetene og nasjonal lovgivning oppstiller. Dersom vilkårene for ransaking etter §§ 192 eller 195 er oppfylt vil det i utgangspunktet ikke medføre at retten til «respekt» for privatliv er krenket. Dersom vilkårene ikke er oppfylt, vil ransakingen være et brudd av EMK. art 8. I avgjørelsen Rt. 2006 s. 582 konkluderte Høyesterett med at en ransaking var et brudd av EMK. art. 8 ettersom det ikke var sannsynlig at vedkommende som ble ransaket hadde begått en kriminell handling som kunne medføre fengselsstraff.

---

³⁵ Se for eksempel strpl. § 192 første ledd.

³⁶ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 59.

3 Vilkår for ransaking

3.1 Innledning

Som gjennomgangen over viser stilles det, jf. Norges menneskerettslige forpliktelser, krav om at ransaking har hjemmel i lov, følger et legitimt formål og er forholdsmessig. I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på hvordan vilkårene til ransaking er regulert i norsk rett.

Begrepet «ransaking» er ikke legaldefinert i lovverket. Isolert sett består ordet av «rann», som fra norrønt betyr «hus», og «saka» som er beslektet med ordet «søke».³⁷ Ordet «søke» finner man også i strpl. § 192 om husransaking, hvor et av formålene til ransaking blant annet kan være å «søke» etter «bevis». En «ransaking» er dermed en form for søken eller undersøkelse av noe. Selv om ordet «rann» isolert sett kan oversettes til «hus», følger det av strpl. § 192 første ledd at både «bolig, rom eller oppbevaringssted» kan ransakes, og «ransaking av hans person» kan foretas etter strpl. § 195. Ransaking er dermed ikke begrenset til å være en søken i et hus. I juridisk teori er ransaking definert som «en undersøkelse politiet foretar for å lete etter bevis for en straffbar handling eller etter ting som kan beslaglegges, eller som det kan tas heftelse i».³⁸ Ransaking kan benyttes for å skaffe bevis, for å finne gjenstander som kan inndras eller for å pågripe noen.³⁹ Adgangen til å foreta ransaking er dermed sentral for politiet sin rolle som påtalemyndighet.

Jeg vil starte med en gjennomgang av allmenne hensyn og formål for etterforskning, ettersom det er en forutsetning for tvangsmiddelbruk. Deretter vil jeg gå nærmere inn på vilkårene om tilstrekkelig grunn og forholdsmessighet som følger av strpl. § 170, da det er allmenne vilkår som gjelder for all tvangsmiddelbruk. Vilkårene for husransaking etter strpl. § 192 og personransaking etter strpl. § 195 er i stor grad sammenfallende, men de vil bli behandlet hver for seg for å fremheve nyansene mellom virkeområdene og vilkårene i de to

---

³⁷ Definisjon av «ransake» i *Det Norske Akademis Ordbok*.

³⁸ Fredriksen (2018) s. 196.

³⁹ Øyen (2019) s. 197.

bestemmelsene. Etter at vilkårene for ransaking er behandlet, vil jeg gå nærmere inn på hvordan de skal anvendes i mindre alvorlige narkotikasaker.

3.2 Allment om etterforskning

Ransaking er et straffeprosessuelt tvangsmiddel som medfører at den mistenkte som ransakes får stilling som siktet, jf. strpl. § 82. Sammenhengen i lovverket medfører at en etterforskning må være iverksatt for at ransaking skal være aktuelt, noe som også er lagt til grunn i juridisk teori.⁴⁰

Det følger av strpl. § 224 at etterforskning foretas når det er «rimelig grunn» til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold. Ordlyden i «rimelig grunn» tilsier at det må foreligge saklige omstendigheter av et visst omfang for at det skal være grunnlag til å iverksette en etterforskning, men at det ikke settes noe høyt krav til mistankens styrke.

En slik ordlydstokning underbygges av uttalelser fra Riksadvokaten, som har uttalt at bestemmelsen «[å]pner for en utpreget skjønsmessig vurdering av om etterforskning bør foretas både i tilfeller der undersøkelsene er rent generelle og i de tilfeller det søkes opplysninger om en eller flere konkrete personer».⁴¹ Det ligger i naturen til en utpreget skjønsmessig vurdering at det ikke kan stilles krav til at alle momentene som taler i ulik retning skal vektes opp mot hverandre, men at etterforskning kan vedtas basert på helhetsinntrykket av en gitt situasjon.

Videre har Riksadvokaten presisert at bestemmelsen skal tolkes antitetisk, slik at det ikke kan foretas etterforskning dersom det ikke foreligger «rimelig grunn».⁴² En slik tolkning følger også av det alminnelige legalitetsprinsippet.

---

⁴⁰ Kjelby (2019) s. 63.

⁴¹ Riksadvokaten (22.11.1999) s. 5.

⁴² Riksadvokaten (22.11.1999) s. 5

De ulike formålene en etterforskning kan oppfylle er angitt i strpl. § 226. Formålet kan blant annet være å anskaffe nødvendige opplysninger for å avgjøre spørsmålet om tiltale, eller som forberedelse for rettens behandling av spørsmål om straffeskyld.⁴³ Både strpl. §§ 224 og 226 nevner «etterforskning» som helhet, men ser man dem i sammenheng er det klart at også hvert enkelt etterforskningsskritt som gjennomføres må være egnet til å oppfylle ett av vilkårene i § 226. Dette fordi et etterforskningsskritt som ikke er egnet til å oppfylle et av formålene med en etterforskning, heller ikke vil være «rimelig grunn» til å gjennomføre. Selv om «rimelig grunn» ikke stiller opp en høy terskel for å sette i gang etterforskning, kreves det dermed allikevel at hvert steg i etterforskningen har et relevant etterforskningsformål.

En slik lovtolkning legges også til grunn av Riksadvokaten, som har uttalt at det i tilfeller hvor det er rimelig grunn til å etterforske om en person er ruspåvirket, normalt ikke vil være rimelig grunn til videre etterforskningsskritt dersom vedkommende innrømmer ruspåvirkningen.⁴⁴ I et slikt scenario vil mistanken om bruk av narkotika være bekreftet av innrømmelsen, og det er dermed ikke «rimelig grunn» til å foreta videre etterforskningsskritt for å undersøke dette. «Rimelig grunn» til å etterforske om noen er ruspåvirkningen vil heller ikke i seg selv medføre at det er «rimelig grunn» til å etterforske andre eventuelle lovbrudd. Man må gjennomføre en konkret vurdering på om videre etterforskningsskritt oppfyller kravene til relevant formål etter § 226.

3.3 Straffeprosessloven § 170 a

Det følger av strpl. § 170 a første ledd at et tvangsmiddel bare kan brukes når det er «tilstrekkelig grunn» til det. Ordlyden i «tilstrekkelig grunn» tilsier at det må foreligge en relevant grunn av en viss tyngde for at et tvangsmiddel skal kunne anvendes. Enhver saklig grunn vil ikke være tilstrekkelig. Dersom et mindre inngripende tiltak vil være egnet for å oppnå formålet til etterforskningen, vil det medføre at det ikke er «tilstrekkelig grunn» til å anvende det mer inngripende tiltaket.

---

⁴³ Straffeprosessloven § 226 første ledd bokstav a og b.

⁴⁴ Riksadvokaten (22.11.1999) s. 8.

I Rt. 2011 s. 221 avsnitt 16 uttalte Høyesterett at vurderingen om det er «tilstrekkelig grunn» for å benytte et tvangsmiddel «gir anvisning på en bredere vurdering enn forholdsmessighetsvurderingen i bestemmelsens andre punktum». At bestemmelsen gir anvisning på en bredere vurdering kan tolkes som at flere momenter kan vektlegges, og at det ikke nødvendigvis er grunnlag for å benytte et tvangsmiddel selv om det isolert sett er forholdsmessig.

Riksadvokaten har omtalt vilkåret om «tilstrekkelig grunn» som et minsteinngrepsprinsipp. Dersom etterforskningsmålet kan nås med mindre inngripende metoder, skal disse velges.⁴⁵ Selv om et tvangsmiddel er forholdsmessig å anvende, vil det dermed allikevel ikke være «tilstrekkelig grunn» til å anvende det dersom det foreligger mindre inngripende metoder som er tilsvarende egnet til å oppnå etterforskningsformålet.

Av strpl. § 170 a andre ledd følger det at tvangsmiddel ikke kan brukes når det «etter sakens art og forholdene ellers» ville være et «uforholdsmessig inngrep». Ordlyden i «uforholdsmessig inngrep» tilser at det er tale om inngrep som er uproporsjonalt tyngende sett i forhold til formålet med inngrepet. Forholdsmessighetsvurderingen forutsetter dermed at det er tatt stilling til formålet med inngrepet i tråd med strpl. §§ 224 og 226. Dersom formålet med tvangsmiddelbruken er å undersøke om det foreligger et alvorlig straffbart forhold, vil det være lavere terskel for å anvende et inngripende tvangsmiddel, og vis versa. Dette underbygges av at det følger av lovteksten at vurderingen skal skje basert på «sakens art og forholdene ellers». Ordlyden i «sakens art» taler for at en må vurdere alvorlighetsgraden i lovbruddet som er grunnlaget for tvangsmiddelbruket. En må også vurdere hvor inngripende tvangsmiddelbruken i den enkelte saken er, ettersom mer inngripende tvangsmiddel lettere vil være uforholdsmessig.

---

⁴⁵ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 4.

At forholdsmessighetsvurderingen også skal bero på «forholdene ellers» åpner for at en nærmest ubegrenset mengde relevante momenter kan vektlegges. En slik vid ordlyd åpner for at en ikke bare må ta stilling til hvorvidt ert tvangsmiddel i seg selv er forholdsmessig, men også hvordan utøvelsen av tvangsmiddelet gjennomføres. I tilfeller som omhandler varetektsfengsling vil åpenbart lengden på fengslingen være et viktig moment, mens det i ransakingssaker vil ha betydning hvor og hvordan ransakingen utføres.

Høyesterett har i en rekke avgjørelser tatt stilling til hvilke momenter som vil være av særlig betydning. Avgjørelsen i Rt. 2000 s. 1713 omhandlet forholdsmessigheten av en varetektsfengsling, men inneholder uttalelser av generell betydning for forholdsmessighetsvurderingen etter strpl. § 170 a. På side 1716 fremhevet Høyesterett særlig siktelsens alvor, mistankens styrke og belastningen tvangsmiddelbruket hadde ovenfor den siktede.

Viktigheten av vektleggelse av mistankens styrke har senere blitt fremhevet i blant annet Rt. 2008 s. 1102 avsnitt 14 og Rt. 2011 s. 1145 avsnitt 13. Uttalelsene fra Høyesterett kan tolkes som at mistankekravet som følger av den enkelte tvangsmiddel hjemmel er et minstekrav for å anvende tvangsmiddelet, mens mistankens styrke ut over dette vil være et moment i forholdsmessighetsvurderingen etter § 170 a.

3.4 Husransaking § 192

Hjemmelen til å foreta husransaking er regulert i strpl. § 192. Bestemmelsens første ledd lyder slik:

«Når noen med skjellig grunn mistenkes for en handling som etter loven kan medføre frihetsstraff, kan det foretas ransaking av hans bolig, rom eller oppbevaringssted for å sette i verk pågrepelse eller for å søke etter bevis eller etter ting som kan beslaglegges eller som det kan tas heftelse i.»

Ordlyden i «bolig, rom eller oppbevaringssted» gir en vid ramme på hvilke steder som kan ransakes dersom øvrige vilkår er oppfylt. Til tross for at ordlyden i «bolig» kan tilsi at det bare er tale om en persons egen privatbolig er det sikker rett at begrepet også omfatter midlertidige bosted som hotellrom eller telt.⁴⁶ Begrepet har uansett begrenset selvstendig betydning ettersom «rom» er et begrep som favner svært vidt og vil inkludere steder som fungerer som «bolig». Ordet «rom» dekker innendørsarealet i alle typer bygninger og innretninger, samt tak, vegger og gulv i bygningen eller innretningen.⁴⁷

Ordet «oppbevaringssted» favner også bredt. En naturlig språklig forståelse indikerer at ethvert sted man kan oppbevare noe er omfattet, noe som vil inkludere de aller fleste steder. At lovteksten favner bredt er også uttrykkelig presisert i forarbeidene.⁴⁸ Begrepet omfatter både fysiske lagringssteder som en boks, jakke eller safe, men også digitale lagringssteder som en mobiltelefon.⁴⁹ Det må for øvrig trekkes en grense mellom oppbevaringssted på person. En jakke som ligger i en bolig faller innunder § 192, mens en jakke som en person har på seg faller innunder ordlyden «hans person» i bestemmelsen om personransaking etter § 195.

Videre følger det av § 192 at det må foreligge «skjellig grunn til mistanke» for at ransaking kan foretas. Ordlyden i «skjellig grunn» stiller et kvalitativt krav til mistankens styrke. Enhver grunn til mistanke vil derfor ikke oppfylle kravet, selv om mistanken er saklig begrunnet. Begrepet setter allerede ut ifra ordlyden en høyere terskel enn det generelle kravet om «rimelig grunn» for etterforskning som følger av § 224.

---

⁴⁶ Se blant annet Keiserud mfl. (2020) note 3 til § 192.

⁴⁷ Øyen (2022) s. 343-344

⁴⁸ NUT 1969: 3 s. 249.

⁴⁹ Se HR-2019-610-A avsnitt 29

I avgjørelsen Rt. 2006 s. 582 i avsnitt 19 presiserte Høyesterett at det må foreligge sannsynlighetsovervekt for at den straffbare handlingen mistanken gjelder har blitt begått. Det er dermed klart at vilkåret innebærer krav om sannsynlighetsovervekt, men i praksis vil det allikevel være vanskelig å foreta en bevisst nøyaktig måling av sannsynlighetsovervekten. I juridisk teori er det dermed tatt til orde for at det må foretas en skjønnsmessig vurdering basert på det samlede bevismaterialet.⁵⁰ Dette medfører at en konklusjon av at det foreligger sannsynlighetsovervekt basert på helhetsbildet av situasjonen vil være tilstrekkelig.

Begrepet «skjellig grunn til mistanke» går igjen i flere bestemmelser, blant annet strpl. § 171 og vegtrafikkloven⁵¹ § 33. Hensynet til sammenheng i lovverket taler for at begrepet skal tolkes likt på tvers av bestemmelsene. Dette er også lagt til grunn i juridisk teori og rettspraksis.⁵² I avgjørelsen Rt. 1997 s. 1856, som omhandlet inndragning av førerkort etter vgtrl. § 33, uttalte Høyesterett at «skjellig grunn» ikke medfører et krav til kvalifisert sannsynlighetsovervekt. Det vil dermed være tilstrekkelig at det er mer sannsynlig at lovbruddet er begått enn at det ikke er det. Hva gjelder den konkrete vurderingen av sannsynlighetsovervekten følger det av Rt. 2001 s. 977 på side 978 at det ikke kreves at man går nærmere inn på styrken av tvilen som følger av de ulike leddene i bevisvurderingen.

Den skjellige grunnen til mistanke må omhandle et forhold som «etter lov kan medføre frihetsstraff». Ordlyden setter ikke noe krav til lengden av frihetsstraffen. Vilket «kan medføre» tilsier at det er strafferammen i straffebudet som er avgjørende, ikke hvilken straff som er aktuell i den enkelte sak. I forarbeidene er det uttalt at «kan medføre» er en formulering som klargjør at det er snakk om den abstrakte strafferammen.⁵³ Det er dermed på det rene at vilkåret ikke tar sikte på den aktuelle straffen.

---

⁵⁰ Keiserud mfl. (2020) note 2 til § 171

⁵¹ Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven - vgtrl.).

⁵² Se blant annet Keiserud mfl. (2020) note 2 til § 171 og Rt. 2006 s. 528 avsnitt 19

⁵³ NUT 1969: 3

Hva gjelder formålet med ransaking etter §192, kan ransaking bare foretas «for å sette i verk pågripelse eller for å søke etter bevis eller etter ting som kan beslaglegges eller som det kan tas heftelse i». Dersom ransakingen er begrunnet i ett av de angitte formålene, stilles det ikke krav om at det må foreligge konkrete holdepunkter for at formålet oppnås gjennom ransakingen.

Selv om det ikke stilles krav til konkrete holdepunkter for at formålet vil oppnås, har Riksadvokaten påpekt at det er det uansett et generelt krav om at ransakingen må være egnet til å oppnå det overordnede formålet.⁵⁴ Dersom en ransaking ikke er egnet til å oppnå det overordnede formålet vil det ikke være «tilstrekkelig grunn» til å anvende det, jf. strpl. § 170 a. Ettersom det er en relativt vid tilgang til å foreta husransaking etter § 192 er dermed vilkårene som følger av § 170 a særlig relevant for å sette rammene for slik ransaking.

3.5 Personransaking § 195

Hjemmelen til å foreta husransaking er regulert i strpl. § 195. Bestemmelsens første ledd lyder slik:

«Når noen med skjellig grunn mistenkes for en handling som etter loven kan medføre frihetsstraff, kan det foretas ransaking av hans person dersom det er grunn til å anta at det kan føre til oppdagelse av bevis eller av ting som kan beslaglegges eller som det kan tas heftelse i.»

Vilkårene om «skjellig grunn til mistanke» og at mistanken må omhandle et forhold som «kan medføre frihetsstraff» er sammenfallende med drøftelsen over.

---

⁵⁴ Riksadvokaten (09.04.2021) s.2.

Det følger av § 195 første ledd det kan foretas ransaking av «hans person». Ordlyden i «hans person» kan isolert sett tale for at undersøkelse av hele personen omfattes av bestemmelsen, uavhengig av om undersøkelsen utføres utenpå eller på innsiden av personens kropp.

Undersøkelse av innsiden av en persons kropp er for øvrig regulert i strpl. § 157, som omhandler «kroppslig undersøkelse». Det er derfor naturlig at ordlyden i «hans person» må tolkes innskrenkende til å bare omfatte en undersøkelse av utsiden av en persons kropp, og ting personen har på seg.

I forarbeidene uttales det at «[r]ansakelse (kroppsvistasjon) er først og fremst undersøkelse av personens klær, veske o.l.».⁵⁵ En slik uttalelse underbygger at en personransaking er en ytre undersøkelse av kroppen og av gjenstander personen bærer med seg, som for eksempel en veske eller handlepose. Det følger også av forarbeidene at en ytre undersøkelse kan innebære å avgjøre om vedkommende har klore- og bitemerker.⁵⁶

Etter § 195 kreves det «grunn til å anta» at ransaking kan «føre til oppdagelse av bevis eller ting som kan beslaglegges eller som det kan tas heftelse i». Ordlyden i «grunn til å anta» taler for at det må foreligge konkrete holdepunkter som tilsier at formåle med ransakingen vil bli nådd. Begrepet «grunn» gir ikke noen holdepunkter for hvor tungtveiende denne grunnen trenger å være. Isolert sett kan ordlyden indikere at enhver saklig grunn er tilstrekkelig. I juridisk teori er det tatt til orde for at kravet ikke er så strengt at det må foreligge sannsynlighetsovervekt.⁵⁷ Sett i sammenheng taler dette for at det ikke stilles noe krav om særlig kvalifisert grunn til mistanke.

---

⁵⁵ NUT 1969: 3 s. 251

⁵⁶ NUT 1969: 3 s. 250.

⁵⁷ Keiserud (2021) Kommentar til § 195.

Til tross for dette er vilkåret om at det må foreligge en slik «grunn til å anta» allikevel noe som innsnevrer adgangen til å foreta personransaking fremfor husransaking. Dette er ifølge forarbeidene ment å gi uttrykk for at ransaking av mistenktes person er et mer alvorlig inngrep.⁵⁸ Mens en husransaking er et inngrep i husfreden, gjør en personransaking inngrep den fysiske integriteten.⁵⁹ Begge deler er vernede rettsgoder, men vern av den fysiske integriteten er i kjernen av rettsgodene som beskyttes av Grl. § 102 og EMK art. 8, og det kreves dermed mer konkrete holdepunkter for begrunnelsen av ransakingen for at det skal være rettferdiggjort.

3.6 Nærmere om de materielle vilkårene i mindre alvorlige narkotikasaker

3.6.1 Innledning

I det følgende vil jeg gå nærmere inn på hvordan vilkårene for ransaking skal tolkes i mindre alvorlige narkotikasaker, med særlig fokus på forholdsmessighetsvurderingen. Begrepet «mindre alvorlige narkotikasaker» er ikke legaldefinert i lovverket. Straffeloven skiller mellom «alminnelig» narkotikaovertrødelse i strl. § 231, og grov narkotikaovertrødelse i § 232. Begrepet «mindre alvorlige» avgrensar naturlig nok mot grove narkotikaovertrødelse etter § 232, men det er ikke nødvendigvis slik at alle overtrødelse av § 231 er å anse som mindre alvorlige. I den første rapporten om tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker gjennomgikk statsadvokatene bruk og besittelsessaker etter legemiddeloven⁶⁰ § 24 og straffeloven⁶¹ § 231 første ledd. Ettersom strl. § 231 første ledd omfatter en bred mengde narkotikaforbrytelser ble bare de sakene som omhandlet «mindre mengder narkotika» behandlet.⁶² Noe nærmere definisjon av hvilke doser som skal regnes som «mindre mengder» ble ikke gitt. I avgjørelsen HR-2022-731-A la Høyesterett i avsnitt 49 til grunn at befatning med inntil 5 gram av stoffene heroin, amfetamin, kokain skal anses

---

⁵⁸ NUT 1969: 3 s. 250.

⁵⁹ Andenæs (2009) s. 307.

⁶⁰ Lov 04. desember 1992 nr. 132 om legemidler m.v. (legemiddeloven).

⁶¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven - strl.).

⁶² Riksadvokatens Skriftserie 1/2022 s. 19.

som brukerdoser, da dette erfaringsmessig er mengder som blir anvendt til eget bruk. Det er dermed på det rene at befatning på inntil 5 gram av de nevnte stoffene i hvert fall er å anse som en «mindre alvorlig narkotikasak».

I mer alvorlige narkotikasaker vil straffverdigheten i handlingen og forebyggingshensyn gjøre seg mer gjeldende. Dette medfører at den innskrenkingen av personlig autonomi som ransaking innebærer lettere vil være forholdsmessig, noe som igjen medfører at det ikke er rom for å problematisere rammene for politiets adgang til ransaking i samme omfang som i mindre alvorlige saker. Det særegne med mindre alvorlige narkotikasaker er at det er tale om lovbrudd i det nedre sjikt av alvorlighet, noe som i særlig grad aktualiserer en gjennomgang av den konkrete anvendelsen av forholdsmessighetsvurderingen i slike saker. Etter å ha drøftet forholdsmessighetsvurderingen vil jeg kort redegjøre for anvendelsen av mistankekravet og kravet til at det straffbare forholdet som etterforskes kan medføre frihetsstraff.

3.6.2 Forholdsmessighetsvurderingen

Som nevnt skal forholdsmessighetsvurderingen etter § 170 a skje med utgangspunkt i «sakens art og forholdene ellers». En nærmest ubegrenset mengde momenter kan inngå i en slik vid vurdering, men i mindre alvorlige narkotikasaker vil «sakens art» gjennomgående være at det er snakk om et mindre alvorlig lovbrudd. Befatning med mindre mengder narkotika til eget bruk har strafferamme i nedre sjikt, og medfører ikke direkte at det er noen fornærmet eller skadelidte. Hensynet til å påtale det straffbare forholdet for å bevare et velfungerende samfunn⁶³ gjør seg dermed gjeldende i mindre grad enn i tilfeller av mer alvorlig karakter, noe som medfører en lavere terskel for at inngrepene er uforholdsmessig sett i lys av «sakens art».

---

⁶³ Se redegjørelse under punkt 2.1 «straffefølgingsprinsippet» over

Riksadvokaten har på generelt grunnlag uttalt at dersom mistankekravet for besittelse av narkotika er oppfylt, vil personransaking etter § 195 i utgangspunktet ikke være uforholdsmessig «under forutsetning av at den gjennomføres skånsomt».⁶⁴ Skånsomheten vil medføre at ransakingen blir mindre inngripende, noe som til en viss grad veier opp for at lovbruddet som etterforskes ikke er av alvorlig karakter.

Hva en «skånsom» ransaking nærmere bestemte innebærer gir ikke Riksadvokaten noen konkrete vurderingsmomenter for. Det eksisterer heller ikke noe Høyesterettspraksis som omhandler forholdsmessighetsvurderingen i mindre alvorlige narkotikasaker. Av underrettspraksis foreligger det én ny tingrettsdom som er inne på problemstillingen. I avgjørelsen TFNO-2022-56189 behandlet tingretten blant annet spørsmålet om en ransaking var gjennomført i strid med forholdsmessighetskravet i strpl. § 170 a. Ransakingen ble gjort med grunnlag i mistanke om salg av narkotika.⁶⁵ Det fremkommer ikke holdepunkter i avgjørelsen om hvor stort omfang av salg det forelå mistanke om, men det faktum at det ble foretatt en personransaking av blant annet underbuksen til mistenkte taler for at det ikke kan ha vært mistanke om særlig stort kvanta. At saken omhandlet mistanke om salg vil nok allikevel innebære at den er noe utenfor det som kan betegnes som en «mindre alvorlig narkotikasak», men avgjørelsen inneholder fortsatt interesseavveininger av relevanse for vurderingen av om en ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker er forholdsmessig.

I forkant av at saken ble behandlet i tingretten hadde den blitt behandlet av Spesialenheten for politisaker. Spesialenheten konkluderte med at ransakingen hadde vært uforholdsmessig ettersom den ble gjennomført utendørs, at den omfattet en undersøkelse av mistenktes undertøy, at kamerater av mistenkte hadde mulighet til å se den intime ransakingen og at mistenkte var under 15 år.⁶⁶

---

⁶⁴ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 9.

⁶⁵ TFNO-2022-56189 avsnitt 2 under «Nærmere om den konkrete rettsanvendelsen».

⁶⁶ TFNO-2022-56189 avsnitt 4 under «Nærmere om den konkrete rettsanvendelsen».

Ordlyden i «hans person» i § 195 om personransaking utelukker ikke undersøkelser av en persons undertøy. Tingretten uttalte også at «det er enighet om at det ikke er slik at en ransaking i seg selv er uforholdsmessig dersom den omfatter en undersøkelse av undertøy og/eller foretas utendørs». ⁶⁷ En undersøkelse av en persons undertøy vil åpenbart være mer inngripende enn en undersøkelse av personens lommer, og dermed være et moment som taler for uforholdsmessighet, men andre momenter kan medføre at det allikevel ikke er uforholdsmessig. I dommen ble det fremhevet at «det er svært vanlig at narkotika gjemmes i undertøy». ⁶⁸ Sannsynligheten av å oppnå ransakingsformålet ved å undersøke en persons undertøy kan dermed trekke i retning av at det er forholdsmessig.

Angående at ransakingen ble gjort utendørs ble det uttalt at «det er et moment at det for mange vil oppleves langt mer belastende å settes i håndjern og fraktes til politistasjon for å gjennomføre ransakingen, enn at det gjøres utendørs». ⁶⁹ Å gjennomføre ransakingen utendørs på stedet kan dermed etter forholdene tale *for* at en ransaking er forholdsmessig, ikke mot. Ved kombinasjonen av at det blir gjort ransaking av undertøy og dette skjer utendørs må politiet være påpasselig med å sørge for at ikke uvedkommende kan iakttas ransakingen. Dersom det er tilfellet vil det være et sterkt moment for at ransakingen ikke er forholdsmessig.

I den nevnte avgjørelsen fremhevet tingretten at «det var uheldig at ransakingen ble gjennomført på en måte som ikke sikret at kameratene ikke kunne se noe av det som skjedde». De uttalte også at vedkommendes alder på 15 år var et moment som talte for at omfattende ransaking var uforholdsmessig. Samlet sett konkluderte de allikevel med at ransakingen var forholdsmessig, blant annet på grunnlag av den sterke mistanken i saken og at mistanken knyttet seg til salg av narkotika. ⁷⁰

---

⁶⁷ TFNO-2022-56189 avsnitt 5 under «Nærmere om den konkrete rettsanvendelsen».

⁶⁸ TFNO-2022-56189 avsnitt 5 under «Nærmere om den konkrete rettsanvendelsen».

⁶⁹ TFNO-2022-56189 avsnitt 5 under «Nærmere om den konkrete rettsanvendelsen».

⁷⁰ TFNO-2022-56189 avsnitt 3 og 5 under «Nærmere om den konkrete rettsanvendelsen».

At dommen er underrettspraksis reduserer den rettskildemessige verdien den har. Dette gjelder særlig ettersom den omhandler en sak som skjedde før Riksadvokatens brev av 09. april 2021, og ikke tok stilling til om rettstilstanden ville vært annerledes i dag. I mangel av andre redegjørelser fra domstolene om forholdsmessighetsvurderingen i mindre alvorlige narkotikasaker er avgjørelsen allikevel av en viss rettskildemessig verdi. Dersom den er et uttrykk for gjeldende rett vil det medføre at relativt omfattende ransaker gjennomført utendørs *kan* være forholdsmessige selv i relativt lite alvorlige narkotikasaker.

Høyesterett har gjennom en rekke nyere dommer avsagt samme dag betydelig endret straffeutmålingen i saker som omhandler rusavhengiges befatning av narkotika til eget bruk.⁷¹ I avgjørelsen HR-2022-731-A konkluderte Høyesterett med at «rusavhengiges erverv, besittelse og oppbevaring av inntil fem gram heroin, amfetamin eller kokain til egen bruk heretter i alminnelighet skal føre til straffutmålingsfrfall».⁷² Grensen på fem gram for de nevnte stoffene ble trukket basert på at dette erfaringsmessig er øvre grense for brukerdoser.⁷³ I etterkant av denne rettsutviklingen kom Riksadvokaten med et presiserende rundskriv hvor han uttalte at «[s]kjellig grunn til mistanke om en rusavhengigs befatning med narkotika til egen bruk som skal avgjøres med ubetinget påtaleunntatelse [...] danner ikke grunnlag for straffeprosessuelle tvangsmidler, utover beslag av synlig narkotika».⁷⁴ Ettersom «forventet straff» er et relevant moment i forholdsmessighetsvurderingen,⁷⁵ skal det svært mye til for at en ransaking er forholdsmessig når den forventede straffen er påtaleunntatelse. Riksadvokatens uttalelse om at det «ikke [er] grunnlag for straffeprosessuelle tvangsmidler» i slike situasjoner er dermed hovedsakelig begrunnet i forholdsmessighetskravet, men effektivitetshensyn taler også mot å anvende ransaking for å skaffe bevis for en straffbar handling som vil ende i påtaleunntatelse.

---

⁷¹ HR-2022-731-A, HR-2022-732-A og HR-2022-733-A.

⁷² HR-2022-731-A avsnitt 70

⁷³ HR-2022-731-A avsnitt 48

⁷⁴ Riksadvokaten (13.05.2022)

⁷⁵ Se blant annet Rt. 1994 s. 937 siste avsnitt.

3.6.3 Mistankekravet

Om det foreligger «skjellig grunn til mistanke» må vurderes konkret i den enkelte situasjon. Riksadvokaten har allikevel gitt føringer for mistankevurderingen i visse typetilfeller som omhandler mindre alvorlige tilfeller av befatning med narkotika. I tilfeller hvor politiet har skjellig grunn til mistanke om at en person er påvirket av narkotika, vil som regel mistankekravet også være oppfylt for besittelse av narkotika.⁷⁶ Personransaking etter §195 vil da som hovedregel kunne anvendes, men dersom det ikke gjøres funn ved personransakingen vil det ikke uten andre holdepunkter være skjellig grunn til mistanke om besittelse eller oppbevaring i personens hjem.⁷⁷ Det vil dermed da ikke være hjemmel for husransaking etter § 192.

For ransaking av mistenktes mobiltelefon må det foreligge «skjellig grunn til mistanke» om straffbare forhold som det er «grunn til å anta» at gjennomgangen av mobiltelefonen vil bidra med bevis for. De nevnte vilkårene vil i praksis ikke være oppfylt i saker hvor det bare er mistanke om bruk av narkotika, ettersom mobiltelefonen ikke er et naturlig sted å finne opplysninger om slik bruk. Selv i tilfeller hvor det kunne tenkes at de materielle vilkårene for ransaking av mistenktes mobiltelefon i tilknytning til eget bruk av narkotika foreligger, vil dette etter all sannsynlighet uansett ikke være forholdsmessig jf. § 170 a. Riksadvokaten har uttalt at ransaking av mistenktes mobiltelefon typisk bare er aktuelt «dersom mengden narkotika, måten den er pakket på, eventuelle narkotikaregnskap eller andre forhold».⁷⁸ Det er da altså tale om tilfeller som er godt utenfor det som defineres som «mindre alvorlige narkotikasaker».

---

⁷⁶ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 9.

⁷⁷ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 9.

⁷⁸ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 9.

3.6.4 «Kan medføre frihetsstraff»

Både bestemmelsene om bruk, besittelse og erverv av narkotika etter legemiddeloven og oppbevaring etter straffeloven hjemler frihetsstraff som sanksjon. Det følger av legemiddeloven § 24, jf. § 31, at overtredelse kan straffes med «bøter eller fengsel inntil 3 måneder», mens brudd på straffeloven § 231 første ledd hjemler «bot eller fengsel inntil 2 år».

Som tidligere nevnt innebærer vilkåret «kan medføre frihetsstraff» at det er den abstrakte strafferammen en skal legge til grunn, ikke hva som er sannsynlig eller aktuell straff for en gitt type overtredelse. Denne distinksjonen er særlig relevant sett i lys av at det nå følger av avgjørelsen HR-2022-731-A at saker som omhandler rusavhengiges befatning med narkotika til eget bruk som utgangspunkt skal medføre straffeutmålingsfravall. Dette er et reaksjonsspørsmål for en handling som fortsatt er straffbar. Det følger dermed ikke av dommen at rusavhengiges befatning med brukerdoser er avkriminalisert. Slik befatning vil fortsatt omfattes av legemiddeloven § 24 og straffeloven § 231 første ledd. Kravet om at en straffbar handling «kan medføre frihetsstraff» er dermed fortsatt oppfylt i slike tilfeller. Som drøftet ovenfor vil for øvrig forholdsmessighetskravet sette svært snevre rammer for når ransaking av rusmisbrukere vil være berettiget.

4 Personelle vilkår for vedtakelse av ransaking

4.1 Innledning

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for de personelle vilkårene for vedtakelse av ransaking. Med personelle vilkår menes *hvem* som lovlig kan vedta ransaking i en gitt situasjon. Den som vedtar ransaking vil i praksis være den som vurderer om de materielle vilkårene for ransaking er oppfylt. De personelle reglene for ransaking har dermed direkte korrelasjon til anvendelsen av de materielle vilkårene. Å vurdere hvorvidt de materielle vilkårene for en ransaking er oppfylt er en juridisk vurdering. En kan dermed legge til grunn at disse vilkårene vil bli mer presist anvendt av påtalemyndigheten i politiet, enn av politipersonell uten påtalemyndighet. Aller best vil rettssikkerheten være ivaretatt ved at det er retten som vurderer spørsmålet. Domstolene har både juridisk kompetanse og vil som generelt utgangspunkt oppfattes som en mer nøytral instans enn påtalemyndigheten, ettersom retten i motsetning til påtalemyndigheten ikke har ansvar for etterforskning og påtale av mistenkte. Mens hensyn til rettssikkerhet taler for at påtalemyndigheten eller retten tar avgjørelse om ransaking, taler hensynet til effektivitet for at politipersonell bør ha en adgang til å vedta ransaking. Rettsreglene for personelle vilkår må dermed ha som formål å finne en passende balanse mellom rettssikkerhet og effektivitet.

Hvem som vedtar ransaking er et viktig spørsmål, ettersom byrden en ransaking påfører mistenkte som blir ransaket ikke er reversibel. Dette skiller ransaking fra andre tvangsmiddel som for eksempel pågrepelse. I tilfeller hvor politipersonell vedtar pågrepelse etter strpl. § 176, skal opprettholdelse av pågrepet «snarest mulig» forelegges for påtalemyndigheten, jf. § 179. Med dagens kommunikasjonsteknologi vil tiden det er snakk om før påtalemyndigheten vurderer pågrepet være svært kort, noe som medfører at pågreper som ikke oppfyller de materielle vilkårene raskt kan reverseres. Mens en person som er feilaktig pågrepet lett kan løslates, kan ikke en person som har blitt feilaktig ransaket bli «avransaket».

I det følgende vil jeg først behandle hovedregelen for personell kompetanse om ransaking etter § 197, etterfulgt av unntakene i § 198. Deretter vil jeg behandle spørsmålet om det er skjedd en innsnevring av de personelle vilkårene for å vedta ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker.

4.2 Hovedregelen etter § 197

Hovedregelen for hvem som har personell kompetanse for til å vedta ransaking følger av strpl. § 197 hvor det følger at ransaking etter §§ 192 og 195 bare kan foretas etter «beslutning av retten». Utgangspunktet er dermed at vedtak om ransaking skal avgjøres av domstolene. Et unntak fra dette er etter bestemmelsen dersom det foreligger «skriftlig samtykke» fra vedkommende, men dette er en unntaksbestemmelse som har liten praktisk betydning.⁷⁹ Det blir derfor ikke gått nærmere inn på omfanget av dette unntaket. I lovforarbeidene til nåværende straffeprosesslov ble det vurdert hvorvidt primærkompetansen fortsatt skulle ligge hos domstolene, eller om den skulle ligge hos påtalemyndigheten. Departementet konkluderte med at kompetansen burde ligge hos domstolene, ettersom man ved ransaking ikke får en «etterfølgende rettslig kontroll slik som ved pågrepelse og beslag, og dette anser man prinsipielt avgjørende».⁸⁰ Denne uttalelsen tilsier at departementet vektla hensynet til rettssikkerhet som følger av domstolskontroll fremfor hensynet til effektivitet som ville fulgt av å legge primærkompetansen til påtalemyndigheten.

Ett unntak fra domstolenes primærkompetanse følger av § 197 annet ledd, hvor det følger at beslutning om ransaking etter §§ 192 og 195 kan vedtas av «påtalemyndighetene» dersom det er «fare ved opphold». Det er på det rene at «påtalemyndighetene» omfatter påtalemyndigheten i politiet, jf. § 55a første ledd nr. 3, jf. § 67 første ledd første punktum. Ett unntak fra dette er at beslutning om ransaking av redaksjonslokaler eller tilsvarende skal treffes av statsadvokaten, jf. § 197 andre ledd andre setning.

---

⁷⁹ Riksadvokatens Skriftserie 1/2022 s. 27.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 35 (1978–1979) s. 174.

Ordlyden i «fare ved opphold» taler for at det må foreligge en viss sannsynlighet for at opphold vil kunne ha negative konsekvenser. Hva denne «faren» knyttes til er ikke spesifisert i lovteksten. En kontekstuell tolkning taler for at bestemmelsen tar sikte på faren for å ikke oppnå ransakingsformålet. For eksempel vil det i et tilfelle hvor en person aktivt forsøker å destruere bevismateriale kunne være konkrete holdepunkter for at det å avvente avgjørelse fra retten vil svekke muligheten for å oppnå ransakingsformålet «oppdagelse av bevis», jf. § 195 første ledd.

En slik lovtolkning underbygges av at unntaket for ransaking av redaksjonslokale etter § 197 annet ledd annet punktum har som vilkår at det er sannsynlig at «etterforskningen vil bli vesentlige skadelidende» dersom man venter på rettens beslutning. «Faren ved opphold» relaterer seg dermed til faren for å ikke oppnå ransakingsformålet og i den utstrekning også svekke etterforskningsformålet.

Hva gjelder begrepet «fare» er det et terskelbegrep som setter beviskravet for hvor stor risiko som må foreligge for etterforskningsformålet. Som tidligere drøftet inneholder beviskravet «skjellig grunn til mistanke» etter blant annet §§ 192 og 195 et krav om sannsynlighetsovervekt. I motsetning til begrepet «skjellig grunn til mistanke» er det ikke noen holdepunkter i ordlyden «fare» som indikerer en kvalifisert grad av fare. En isolert tolkning av ordlyden tilsier at enhver fare er tilstrekkelig. Dette tilsier at det ikke er krav om sannsynlighetsovervekt.

Innholdet i begrepet «fare ved opphold» ble behandlet av Høyesterett i HR-2023-805-A. Høyesterett fremhever at forarbeidene ikke gir veiledning for hvordan formuleringen skal forstås, og at juridisk teori ikke gir noe entydig bilde. Videre vektlegger de at lovgiver har valgt å legge primærkompetansen til domstolene med begrunnelse i rettssikkerhetsbetraktninger, og at dette må innebære at «fare ved opphold» inneholder en reell skranke for påtalemyndighetens adgang til å vedta ransaking. Konklusjonen deres er at «en mulighet for at formålet ville gå tapt» ikke er tilstrekkelig, men at det må foreligge «en konkret fare for at formålet med ransakingen ødelegges hvis man må vente på rettens

beslutning».⁸¹ At det må foreligge en konkret fare innebærer at det må være faktiske holdepunkter for at formålet med ransakingen ødelegges, men dette utgangspunktet gir ikke en konkret anvisning på hvor stor sannsynlighet for fare som må foreligge.

I juridisk teori har Fredriksen, i likhet med Høyesterett, tatt til orde for at det må foreligge en «*reell og konkret* fare», men at slik fare kan foreligge «selv om sannsynligheten for at faren realiserer seg er en god del mindre enn 50 %».⁸² En konkret fare for at formålet med ransakingen ødelegges kan foreligge selv om sannsynligheten er en god del mindre enn 50%, og ettersom påtalemyndighetens sekundærkompetanse i praksis blir anvendt i et stort antall saker⁸³ er det rimelig å konkludere med at det ikke foreligger krav til sannsynlighetsovervekt.

4.3 Unntakene etter § 198

4.3.1 Hva innebærer unntakene i § 198?

Mens strpl. § 197 annet ledd regulerer tilfellene hvor påtalemyndigheten har sekundærkompetanse ovenfor domstolene, regulerer § 198 unntakene hvor politipersonell har sekundærkompetanse ovenfor påtalemyndigheten. Det følger av strpl. § 198 første ledd første setning at «politimann» kan foreta ransaking «uten beslutning som nevnt i § 197» dersom ett av tre nærmere bestemte vilkår er oppfylt. Ettersom bestemmelsen regulerer tilfeller hvor påtalemyndighetene ikke trenger å bli kontaktet, følger det at begrepet «politimann» omfatter personer ansatt i politiet som «bare» har politimyndighet etter politil. § 20. Ordlyden utelukker for øvrig ikke ansatte i politiet som også har påtalekompetanse etter strpl. § 55 a. At politipersonell «kan» vedta ransaking medfører at de ikke har en plikt til det. Påtalemyndighetene vil dermed bevare sin kompetanse til å vedta ransaking etter § 197 annet ledd, også i tilfeller hvor politipersonell har kompetanse etter § 198 første ledd punkt 1-3.

---

⁸¹ HR-2023-805-A avsnitt 42-43.

⁸² Fredriksen (2016) s. 13.

⁸³ Se blant annet Riksadvokatens skriftserie 1/ 2022 side. 27.

Unntakene i § 198 er unntak fra unntaket i § 197 annet ledd, og innebærer at politipersonell uten juridisk utdanning kan vedta bruk av et tvangsmiddel. Dette medfører at de rettsikkerhetsmessige betenkningene med å fravike utgangspunktet om domstolsavgjørelse for ransaking, som ble fremhevet i HR-2023-805-A, gjør seg enda mer gjeldende. I det følgende vil jeg behandle vilkårene for politipersonells sekundærkompetanse.

4.3.2 § 198 første ledd nr. 2

Det følger av strpl. § 198 første ledd nr. 2 at politipersonell kan vedta ransaking når «mistenkte treffes eller forfølges på fersk gjerning eller ferske spor».

Ordlyden i «mistenkte» taler for at det er snakk om den mistanken retter seg mot. Hva gjelder graden av mistanke som må foreligge følger det som tidligere nevnt et krav om «skjellig grunn til mistanke» for å vedta ransaking, jf. §§ 192 og 195. En kontekstuell tolkning taler dermed for at «mistenkte» må forstås som «den skjellig grunn til mistanke retter seg mot». «Skjellig grunn til mistanke» innebærer som tidligere drøftet krav til sannsynlighetsovervekt.

Hva gjelder begrepet «fersk gjerning» dekker ordlyden åpenbart tilfeller hvor gjerningen pågår, men en gjerning vil språklig sett også være «fersk» like etter den er begått. Det klassiske eksempelet på at en gjerningsmann blir truffet på «fersk gjerning» etter at den straffbare handlingen er begått er personen som står utenfor et knust butikkvindu med varer fra butikken i hendene.⁸⁴ I et slikt tilfelle vil det være tilnærmet sikkert at den straffbare handlingen nylig ble begått, og at mistenkte er gjerningspersonen.

---

⁸⁴ (Keiserud 2021) s. 639.

Lovteksten skille mellom situasjonen der mistenkte «treffes» og der han «forfølges» på fersk gjerning. Ordlyden i «treffes» taler for at det omhandler situasjoner hvor politipersonell mer tilfeldig kommer over en gjerningsmann i utøvelsen av eller like etter han har utført en kriminell handling, mens «forfølges» tar sikte på situasjoner hvor politipersonell aktivt følger etter gjerningspersonen.

Det er sikkerheten om at den mistenkte har begått den straffbare handlingen som er hensynet bak unntaksbestemmelsen, ettersom denne sikkerheten minsker risikoen for at en uskyldig person blir ransakt og gjør det enklere å konkludere med at det foreligger «skjellig grunn til mistanke». Dette minsker den rettssikkerhetsmessige betenkeligheten med å ikke foreta en påtalevurdering av ransakingshjemmelen i forkant av ransakingen. Hva gjelder den nærmere vurderingen av bevisterskelen har Riksadvokaten uttalt at det må være «klart at vedkommende er gjerningsperson» og at «[s]terk mistanke er ikke tilstrekkelig».⁸⁵ En slik høy bevisterskel ligger nærmere det strafferettslige beviskravet om at «enhver tvil skal komme tiltalte til gode»⁸⁶ enn det gjør kravet om «skjellig grunn til mistanke».

Riksadvokaten har videre uttalt at det sjeldent volder tvil om hva «fersk gjerning» vilkåret innebærer.⁸⁷ Dette kan forklares med at den høye bevisterskelen og den klare ordlyden åpner lite rom for skjønnsmessige vurderinger.

Et mer interessant spørsmål er dermed hva vilkåret «treffes eller forfølges» på «ferske spor» innebærer. At sporene må være «ferske» taler for at bare spor etter en nylig begått handling vil omfattes. Ordlyden i «spor» taler for at det omfatter tegn på at en straffbar handling som allerede har blitt begått. Straffbare handlinger som er under gjennomføring vil omfattes av «fersk gjerning».

Det foreligger lite rettspraksis som klargjør innholdet i «treffes eller forfølges» på «ferske spor». Rt. 1993 s. 1025 var en avgjørelse som omhandlet strpl. § 198 nr. 3, men Høyesterett uttalte på generelt grunnlag på side 1027 at «[v]ilkårene for polititjenestemenns adgang til å

---

⁸⁵ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 6.

⁸⁶ Rt. 2005 s. 1353 avsnitt 14, jf. GrI § 96.

⁸⁷ Riksadvokatens skriftserie 1/2022.

ransake uten beslutning av retten eller påtalemyndigheten, er av vesentlig rettssikkerhetsmessig betydning». At strpl. § 198 første ledd nr. 2 er en unntaksbestemmelse som i henhold til Høyesterett sin uttalelse er av vesentlig rettssikkerhetsmessig betydning, taler for at det er lite rom for å tolke bestemmelsen utvidende.

Dette underbygges av at påtalemyndighetene har et ansvar som legalitetskontrollør av tvangsmiddelbruk under etterforskingen, jf. påtaleinstruksen § 7-5 annet ledd.⁸⁸ Det blir vanskeligere for påtalemyndigheten å ha en reell legalitetskontroll av ransakingsvedtak dersom kontrollen regelmessig skjer i etterkant av at politipersonell allerede har vedtatt ransaking. Disse momentene, sett i sammenheng med det relativt strenge legalitetsprinsippet som gjelder generelt for tvangsmiddelbruk, taler for en restriktiv ordlydstolkning.

På en annen side har Fredriksen i juridisk teori tatt til orde for en mer utvidende ordlydstolkning. Han argumenterer for at hvilke bevis «spor» relaterer seg til må tolkes forskjellig ut ifra om mistenkte «treffes» eller «forfølges», og han tar til orde for at «[v]ed forfølgelse er det snakk om spor *etter den mistenkte*, mens det ved alternativet «treffes» må være spor *etter lovbruddet* det siktes til».⁸⁹ I tilfeller hvor mistenkte «treffes» på ferske spor er det klart at «spor» refererer til spor etter lovbruddet, og i tilfeller hvor mistenkte forfølges vil spor etter den mistenkte være en forutsetning for forfølgelsen. Men bestemmelsen vil få et vidt anvendelsesområde dersom spor etter den mistenkte *i seg selv* er tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret om «ferske spor», uten at også lovbruddet er «ferskt». Spor etter den mistenkte kan være «ferske», selv om lovbruddet vedkommende mistenkes for ble begått for lenge siden. Dette kan for eksempel skje ved at politipersonell mottar vitneutsagn om at en person som er mistenkt for et lovbrudd som skjedde forrige uke, nå befinner seg på et visst sted. Tiden som er gått siden lovbruddet vil i slike tilfeller være egnet til å minske sikkerheten om at den mistenkte er gjerningspersonen, noe som taler mot en slik ordlydstolkning.

---

⁸⁸ FOR-1985-06-28-1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen).

⁸⁹ Fredriksen (2016) s. 20.

Hva gjelder vurderingen av når «ferske spor» etter lovbruddet ikke lenger er «ferskt», uttaler Fredriksen at «[d]et må antas å ligge elementer av både tid og rom i dette kravet» og at «[t]rolig må man som den store hovedregel kunne si at et spor i alle fall ikke er «ferskt» når det har gått mer enn noen timer fra lovbruddet skjedde».⁹⁰ Som hovedregel legger han dermed til grunn et relativt sterkt krav til tidsmessig tilknytning til lovbruddet. Men han tar også til ordet for at spor i visse tilfeller kan være «ferske» flere dager etter lovbruddet ble begått. Som eksempel viser han til at spor av narkotika kan observeres i en persons pupiller flere dager etter bruk, og at dette kan være et «ferskt spor» på lovbruddet bruk av narkotika, jf. legemiddeloven⁹¹ § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd.

Dersom påvisningsmetoden er sikker, argumenterer Fredriksen for at det er «liten risiko for at ransaking på dette grunnlaget skulle rette seg mot en uskyldig, og dermed er også betenkeligheten ved å gi avkall på påtalemyndighetens beslutning etter § 197 annet ledd liten.».⁹² Argumentasjonen hans beror dermed på at ivaretagelse av hensynet som begrunner unntaksbestemmelsen i § 198 annet ledd nr. 2, nemlig sikkerheten om at mistenkte er skyldig i lovbruddet personen mistenktes for, kan være tilstrekkelig grunnlag for å tolke «ferske spor» utvidende. Selv om påvisningsmetoden flere dager etter at et lovbrudd er begått i visse tilfeller kan være relativt sikkert, er det vanskelig å hevde at ikke bevissikkerheten også i slike tilfeller til *en viss grad* blir svekket når det er gått en slik mengde tid fra utøvelsen av lovbruddet. Språklig sett er det heller ikke naturlig å omtale spor etter en handling som skjedde for flere dager siden som «fersk». Begge disse momentene taler mot en slik vid ordlydstolkning.

---

⁹⁰ Fredriksen (2016) s. 21.

⁹¹ Lov 4. desember 1992 nr. 132 om legemidler mv.

⁹² Fredriksen (2016) s. 27.

Riksadvokaten argumenterer for en snevrere ordlydstolkning. I sitt brev 9. april 2021 uttaler han at «[m]ed forfølgning på "ferske spor" siktes det til tilfeller der det er klart i hvilken retning en gjerningsperson kan forfølges fra et gjerningssted».⁹³ Riksadvokaten legger til grunn at forfølgelsen på «ferske spor» bare kan skje fra gjerningsstedet, noe som impliserer at krav til umiddelbar tidsmessig tilknytning mellom forfølgelsen og utøvelsen av gjerningen. En slik tidsmessig tilknytning vil ikke foreligge dersom det er gått flere dager fra lovbruddet ble begått.

I samme avsnitt uttaler Riksadvokaten at «[o]bservasjon av gjenstander som kan ha bevisverdi, for eksempel brukerstyr som er synlig gjennom et kjellervindu, innebærer ikke at mistenkte forfølges på ferske spor».⁹⁴ Dette kan forklares med at observasjon av bevismateriale ikke uten videre oppfyller kravet om tidsmessig tilknytning til lovbruddet, all den tid det ikke er sikre holdepunkter for om og eventuelt når lovbruddet ble begått.

Forskjellen mellom Riksadvokatens og Fredriksens ordlydstolkning blir nevnt i rapporten om tvangsmiddelbruk fra 2022, hvor Riksadvokaten fremhever at de fleste forfattere i eldre teori har lagt til grunn en lovtolkning som er relativ lik Riksadvokaten sin.⁹⁵ Tolkningen til Riksadvokaten er også mer i tråd med hensynet til rettssikkerhet som Høyesterett har fremhevet som spesielt viktig på området.⁹⁶ En mer innsnevret ordlydstolkning harmonerer i tillegg bedre med det relativt strenge legalitetsprinsippet som gjelder for vedtakelse av bruk av tvangsmidler.

---

⁹³ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 6.

⁹⁴ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 6.

⁹⁵ Riksadvokatens skriftserie 1/2022 s. 14-15.

⁹⁶ Rt. 1993 s. 1025 på side 1027.

På bakgrunn av de nevnte momentene er det rimelig å konkludere med at «ferske spor» innebære et krav om umiddelbar tidsmessig tilknytning til lovbruddet sporene knytter seg til. Dette medfører at ferske spor etter mistenkte i seg selv ikke er tilstrekkelig til å anses som «ferske spor», dersom ikke også lovbruddet er ferskt. Det medfører også at et spor ikke kan anses som ferskt dersom det er gått flere dager siden lovbruddet, og at et par timer trolig vil være maksgrensen.

I tillegg til den tidsmessige begrensingen som følger av «ferske spor», følger det av § 198 første ledd nr. 2 at politiet bare kan vedta ransaking «når» mistenkte treffes eller forfølges på fersk gjerning eller ferske spor. Ordlyden i «når» taler for at ransakingen må skje samtidig som politiet treffer eller innhenter mistenkte. Dette er også noe Fredriksen legger til grunn i den nevnte avhandlingen, og han trekker frem at dette særlig vil begrense adgangen til å vedta husransaking etter § 198 første ledd nr. 2, ettersom mistenkte som oftest ikke treffes eller forfølges i tilknytning til en bolig.⁹⁷

4.3.3 § 198 første ledd nr. 3

Det følger av strpl. § 198 første ledd nr. 3 at politimann kan vedta ransaking «når det er sterk mistanke om en handling som etter loven kan medføre straff av fengsel i mer enn 6 måneder, og det er nærliggende fare for at formålet med ransakingen ellers vil forspilles».

Bestemmelsen gjelder bare lovbrudd som kan medføre straff eller fengsel «i mer enn 6 måneder». Bruk og besittelse av narkotika har, jf. legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd, en strafferamme på «inntil 6 måneder», og oppfyller dermed ikke kravet til strafferamme i 198 første ledd nr. 3. Overtredelser som «erverv» og «oppbevaring» har på en annen side en strafferamme på «inntil 2 år», jf. strl. § 231.

---

⁹⁷ Fredriksen (2016) s.28.

Videre kreves det «sterk mistanke». Ordlyden taler for at det kreves en betydelig grad av mistanke som etterlater liten tvil om at mistenkte har gjort seg skyldig i det aktuelle lovbruddet. «Sterk mistanke» setter rent språklig en høyere terskel enn «skjellig grunn til mistanke». Ettersom «skjellig grunn til mistanke» krever sannsynlighetsovervekt, vil «sterk mistanke» kreve mer enn sannsynlighetsovervekt.

I Rt. 1993 s. 1025, på side 1027 uttalte Høyesterett at vilkåret er «et krav om betydelig sannsynlighetsovervekt» og at «mistanken må som alminnelig utgangspunkt referere seg til konkrete straffbare forhold, ikke til at en eller annen straffbar handling er begått». Det kreves dermed stor sannsynlighetsovervekt for at et konkret lovbrudd er begått, noe som medfører at bestemmelsen får et relativt snevert virkeområde. Dommen gir få holdepunkter for den nærmere vurderingen av hva som oppfyller kravet til «sterk mistanke», utenom at generell tilknytting til et kriminelt miljø og nekting av å gi tillatelse til ransaking til tross for anmodning «åpenbart ikke» oppfyller vilkåret.⁹⁸

Videre må det også foreligge «nærliggende fare» for at «formålet med ransakingen ellers vil forspilles». Ordlyden i «nærliggende fare» setter en høyere terskel enn kravet om «fare» som gjelder for påtalemyndighetens sekundærkompetanse etter § 197 annet ledd. Ordlyden i «nærliggende fare» taler for at det er krav om gode holdepunkter for at faren vil realisere seg, og at realiseringen vil skje fortløpende. I rettspraksis er det likelydende vilkåret om «nærliggende fare» for bevisforspillelse etter pågripelseshjemmelen i strpl. § 171 tolket som et krav om sannsynlighetsovervekt.⁹⁹ Sammenhengen i lovverket taler dermed sterkt for at også «nærliggende fare» etter § 197 annet ledd innebærer krav til sannsynlighetsovervekt.

---

⁹⁸ Rt. 1993 s. 1025 side 1027.

⁹⁹ Se blant annet Rt. 2003 s. 1296 avsnitt 15.

Vilkåret om at «formålet med ransakingen ellers vil forspilles» relaterer seg til faren for at ransakingen vil forspilles dersom politipersonellet avventer påtalemyndighetens beslutning. Riksadvokaten har uttalt at «politiets tjenestepersoner bare unntaksvis ha selvstendig beslutningsmyndighet» ettersom det foreligger «etablerte vaktordninger for påtalejurister som døgntilgjengelig er tilgjengelig på telefon».¹⁰⁰ Påtalemyndighetene er altså lettere tilgjengelig enn det retten er, noe som innebærer at avventing av påtalemyndighetens vurdering i færre tilfeller vil medføre fare for ransakingsformålet enn det avventing av rettens vurdering etter § 197 annet ledd vil.

Riksadvokaten har også presisert at «[i] tilfeller der vakthavende jurist kan nås på telefon vil politiets tjenestepersoner bare unntaksvis ha selvstendig beslutningsmyndighet» etter § 198 første ledd nr. 3.¹⁰¹ Basert på denne presiseringen fra Riksadvokaten, sett i sammenheng med den høye terskelen for sannsynlighetsovervekt presisert av Høyesterett, er det rimelig å konkludere med at det er få tilfeller hvor hastekompetansen, jf. § 198 første ledd nr. 3 vil være relevant å anvende.

4.4 Har det skjedd en innsnevring av de personelle vilkårene for å vedta ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker?

I etterkant av Riksadvokatens brev av 9.april 2021 utarbeidet en arbeidsgruppe bestående av representanter fra påtalemyndigheten et dokument med retningslinjer for ransaking i narkotikasaker. Formålet med retningslinjene er å sikre at politiets praksis er i samsvar med Riksadvokatens føringer.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 6.

¹⁰¹ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 6.

¹⁰² Retningslinjer for ransaking i narkotikasaker (02.07.21) s. 2.

Under punktet for hvordan «fersk gjerning eller ferske spor» skal tolkes, blir det uttalt at «[d]ersom patruljen har tid og anledning til å ringe jurist, bør jourhavende jurist gjennomgående kontaktes for beslutning.».¹⁰³ Ettersom det følger av § 198 første ledd nr. 2 at politipersonell «kan» beslutte ransaking dersom vilkårene er oppfylt, er det på det rene at de også har valget om å kontakte påtalemyndigheten. Spørsmålet er om de *bør* kontakte påtalemyndigheten i tilfeller der de har tid eller anledning. Dersom det er tilfellet vil det medføre en innsnevring av politipersonells kompetanse for å vedta ransaking.

Formuleringen i retningslinjen innfortolker tilsynelatende et hastevilkår for anvendelsen av politiets sekundærkompetanse, hvor politiet bare bør beslutte ransaking i tilfeller der de ikke har tid eller anledning til å kontakte påtalemyndigheten. I motsetning til § 198 første ledd nr. 3 som inneholder krav om «fare ved opphold», følger ikke et slikt hastevilkår av ordlyden i første ledd nr. 2.

I den første rapporten om tvangsmiddelbruk presiserer Riksadvokaten at det i brevet av 09. april 2021 «ikke skrives uttrykkelig at det kreves et hasteelement for å kunne ransake i medhold av § 198 nr. 2» men at «[e]n skjønnsom bruk av kompetansen etter § 198 nr. 2 har direkte betydning for påtalemyndighetens reelle muligheter til å oppfylle sin rolle som legalitetskontrollør av etterforskningen, jf. påtaleinstruksen § 7-5 annet ledd.».¹⁰⁴ En skjønnsom bruk av kompetansen etter § 198 nr. 2 kan for øvrig forekomme uten at det betyr at politiet bør kontakte påtalemyndighetene i alle tilfeller hvor de har tid og anledning. I gjennomgangen av de personelle rammene for ransaking fokuserer både Riksadvokatens brev av 09. april 2021 og de påfølgende to rapportene på det rettslige innholdet av vilkårene i § 198 nr. 2, ikke hva politiet bør gjøre i tilfeller der vilkårene er oppfylt.

---

¹⁰³ Retningslinjer for ransaking i narkotikasaker (02.07.21) s. 5.

¹⁰⁴ Riksadvokatens skriftserie 1/2022 s. 16.

I retningslinjene fra arbeidsgruppen i påtalemyndigheten uttales det i setningen før setningen om hastevilkåret at «i mindre alvorlige narkotikasaker, gjelder forholdsmessighetsbegrensningen for hva politiet kan foreta seg.»¹⁰⁵ Det kan med dette virke som at arbeidsgruppen begrunner innfortolkningen av hastevilkåret med forholdsmessighetsbegrensningen. Som motargument mot dette kan det argumenteres for at forholdsmessighetsbegrensningen allerede blir tilstrekkelig ivaretatt gjennom en streng tolkning av innholdet i «fersk gjerning eller ferske spor», og at effektivitetshensyn taler for at politipersonellet *ikke* bør kontakte påtalemyndigheten i tilfeller hvor vilkårene i § 198 nr. 2 er oppfylt. Det har også formodningen mot seg å innfortolke et hastevilkår all den tid et slikt vilkår ikke kan utledes fra autorative rettskilder som lovtekst, forarbeid eller rettspraksis. Samlet sett er det dermed rimelig å konkludere med at det ikke er gjeldende rett at politiet bør kontakte påtalemyndigheten for vedtakelse av ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker i alle tilfeller hvor de har tid og anledning.

5 Avsluttende bemerkninger

Som avhandlingen viser følger det relativt klar av lovteksten og rettspraksis hvilke materielle vilkår for ransaking som følger av strpl. §§ 192 og 195. Det er heller ikke noe spesielt særegent med mindre alvorlige narkotikasaker som gjør det problematisk å anvende de nevnte bestemmelsene. Det er på en annen side noe uklart hvor langt ransakingsadgangen i mindre alvorlige narkotikasaker begrenses av forholdsmessighetskravet i strpl. § 170a. Som den øvrige gjennomgangen av forholdsmessighetskravet i mindre alvorlige narkotikasaker viser, vil ransaking av rusmisbrukere som utgangspunkt alltid være uforholdsmessig på bakgrunn av endringen i straffereaksjon i slike saker etter avgjørelsen HR-2022-731-A. Hva gjelder forholdsmessigheten av ransaking av personer som ikke er rusmisbrukere foreligger det ingen autorative kilder som går nærmere inn på hvor terskelen ligger. Riksadvokatens uttalelse om at undersøkelsen må være «skånsom»,¹⁰⁶ er et vurderingsmoment som på generelt grunnlag kan utledes fra lovteksten i § 170 a, og gir dermed lite veiledning. At et

---

¹⁰⁵ Retningslinjer for ransaking i narkotikasaker (02.07.21) s. 5.

¹⁰⁶ Riksadvokaten (09.04.2021) s. 9.

inngrep skal utføres så skånsomt som forholdene tillater er en forutsetning for at inngrepet er forholdsmessig, uavhengig av hvilke inngrep det er snakk om.

Den tidligere nevnte tingrettsdommen, TFNO-2022-56189, legger en forholdsvis høy terskel for hva som kan anses som en forholdsmessig ransaking. Ettersom saken omhandlet ransaking ved mistanke om salg av narkotika, er det utfordrende å utlede konkrete holdepunkter for forholdsmessigheten i mindre alvorlige narkotikasaker. Til tross for dette taler forelå det flere momenter som isolert sett tilsa at ransakingen ikke ble forholdsmessig gjennomført. Saken omhandlet en mindreårig, ransakingen ble gjort utendørs og i nærheten av vennene til mistenkte, og underbuksen til mistenkte ble ransaket. I tillegg hadde spesialenheten for politisaker i forkant av dommen konkludert med at ransakingen var uforholdsmessig, noe som vitner om at det foreligger juridisk uenighet om hvor terskelen ligger. Det er uheldig at det foreligger slik usikkerhet om et så praktisk viktig spørsmål som omfatter rettssikkerheten til borgerne.

Videre kan vilkåret for ransaking etter strpl. §§ 192 og 195 om at det må være tale om et straffbart forhold som «kan medføre frihetsstraff» by på en retsteknisk betenkelighet i forhold til rusmisbrukeres befatning med brukerdoser. Som tidligere drøftet følger det av avgjørelsen HR-2022-731-A at saker som omhandler rusavhengiges befatning med narkotika til eget bruk som utgangspunkt skal medføre straffeutmålingsfravall. Teknisk sett er fortsatt rusmisbrukeres befatning med narkotika til eget bruk et straffbart forhold som kan føre til frihetsstraff, men når slike saker som hovedregel skal avgjøres med straffeutfravall er det i praksis bare en teoretisk mulighet for frihetsstraff. Dette medfører at lovteksten ikke presist representerer det som er gjeldende rett for en hel kategori saker. Strafferammen i legemiddeloven § 24, jf. § 31 og strl. § 231 første ledd bør dermed oppdateres for å mer presist reflektere gjeldende rett.

Hva gjelder de personelle vilkårene for ransaking viser avhandlingen at det mest omdiskuterte spørsmålet er hva som ligger i begrepet «ferske spor». Som argumentert for i avhandlingen er det min mening at Riksadvokatens forholdsvis snevre ordlydstolkning harmonerer godt med ordlyden i lovteksten og hensynene bak lovreglene om politiets

sekundærkompetanse til å vedta ransaking. Også for denne problemstillingen er det for øvrig en utfordring at det ikke foreligger autorative kilder som utpensler innholdet i lovteksten. Lovforarbeidene gir heller ingen tolkningsbidrag. Begge rapportene om ransaking i mindre alvorlige narkotikasaker, foretatt henholdsvis før og etter Riksadvokatens brev av 09. april 2021, viser at politipersonell vedtar ransaking i et stort antall tilfeller, mens retten bare unntaksvis vedtar ransaking.¹⁰⁷ Inntrykket av gjeldende rett som følger av lovtekstens struktur, med rettslig avgjørelse som hovedregel, jf. strpl § 197, er dermed ikke representativt for hvordan loven blir anvendt. Dette er uheldig både sett i lys av hensynet til forutberegnelighet, legalitetsprinsippet og EMK art. 8 andre del, som innebærer krav om at «[l]oven må være tilgjengelig og så presis som forholdene tillater».¹⁰⁸

Både strpl. §§ 197 og 198 ble utformet i en tid da kommunikasjonsteknologien var svært annerledes enn den er i dag. Slik forholdene er i dag vil påtalemyndigheten som oftest bare være en telefonsamtale unna. Dette er et moment som kan tilsi at politipersonells adgang til å vedta ransaking på «ferske spor eller fersk gjerning» uten at det foreligger fare ved opphold ikke er like relevant som den en gang var. Dersom det skal foreligge et slik hastevilkår bør det for øvrig fremkomme av lovverket. En innfortolkningen av et slikt vilkår gjennom interne retningslinjer for politiet vil ikke være egnet til å skape forutberegnelighet om rettstilstanden.

---

¹⁰⁷ Riksadvokatens skriftserie 1/2022 s. 27 og Riksadvokatens skriftserie 2/2022 s. 10.

¹⁰⁸ Se Rt. 2014 s. 1105, i avsnitt 30.

Kildeliste

Lov- og forskriftsregister

Lov 17. mai 1814 Kongerikets Norges Grunnlov (Grunnloven).

Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven).

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).

Lov 04. desember 1992 nr. 132 om legemidler m.v. (legemiddeloven).

Lov 04. oktober 1995 nr. 53 om politiet (politiloven).

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

Lov 18. juni 2021 nr. 117 om endringer i straffeloven.

FOR-1985-06-28-1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen).

Forarbeider

NUT 1969: 3 Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (Komiteen til revisjon av straffeprosessloven).

NOU 2002: 4 Ny straffelov Straffelovkommisjonens delutredning VII.

NOU 2019: 26 Rusreform – fra straff til hjelp.

Ot.prp. nr. 35 (1978–1979) Om lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffesakloven).

Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) Om lov om straff (straffeloven).

Prop. 92 L (2020–2021) Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.).

Innst.O. nr. 72 (2004-2005) Om lov om straff (straffeloven).

Dokument 16 (2011– 2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.

Litteratur

Bøker

- Andenæs (2009) Andenæs, Johs, *Norsk straffeprosess*, 4. utgave, ved Tor-Geir Myhrer (Oslo 2009).
- Auglend (2016) Auglend, L. Ragnar og Henry, John Mæland, *Politirett*, 3.utgave, (Oslo 2016).
- Fredriksen (2018) Fredriksen, Steinar, *Innføring i straffeprosess*, 4. utgave, (Oslo 2018).
- Keiserud (2021) Erik Keiserud, Knut Erik Sæther, Morten Holmboe mfl., *Straffeprosessloven kommentarutgave*, I Juridika.no 2021 hentet 06.04.23.
- Kjelby (2019) Kjelby, Gert Johan, *Påtalerett*, 2. utgave, (Oslo 2019).
- Smith (2017) Smith, Eivind, *Konstitusjonelt demokrati*. 4. utgave, (Oslo 2017).
- Øyen (2019) Øyen, Ørnulf. *Straffeprosess*, 2. utgave, (Bergen 2019).
- Øyen (2022) Øyen, Ørnulf. *Straffeprosess*, 3. utgave, (Bergen 2022).

Artikler

- Fredriksen (2016) Fredriksen, Steinar, «Polititjenestepersoners og privatpersoners adgang til å benytte straffeprosessuelle tvangsmidler», *Tidsskrift for Strafferett* årg. 16 nr. 1 (2016) s. 8–34.
- Myhrer (2003) Myhrer, Tor-Geir, «Påtalemyndighetens praksis som rettskilde», *Tidsskrift for rettsvitenskap* årg.116 nr. 2 (2003) s.219-245.

Dokumenter fra påtalemyndigheten

Riksadvokaten, *Rundskriv – Etterforskning*, 22. desember 1999. Dokumentnr. 3/1999.

Riksadvokaten, *Påtalemyndighetens legalitetskontroll med tvangsmiddelbruk – relevant etterforskningsformål og forholdsmessighet – særlig om ransaking i narkotikasaker*, 09. april 2021. Dokumentnr. RA-2021-955-2.

Riksadvokaten, *Ny høyesterettspraksis om rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk - retningslinjer og veiledning om etterforskning, reaksjonsfastsettelse mv.* 13. mai. 2022.

Retningslinjer for ransaking i narkotikasaker 2021 – versjon 1.0 (004) [upublisert].

Riksadvokatens skriftserie, 1/2022 *Tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker*.

Riksadvokatens skriftserie, 2/2022 *Tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker Oppfølgende undersøkelse*.

Andre kilder

Definisjon av «ransake» i Det Norske Akademis Ordbok <https://naob.no/ordbok/ransake>.

Dokument 8:159 S (2021-2022) «Representantforslag om å sikre oppreisning til mennesker som har vært utsatt for ulovlig tvangsmiddelbruk».

Vale, Stein, «Forvirring om kompetansen til å beslutte ransaking» (2021) *Rett24* <https://rett24.no/articles/forvirring-om-kompetansen-til-a-beslutte-ransaking> (lest 23.03.23).

Domsregister

Norsk Retstidende

Rt. 1993 s. 1025

Rt. 1994 s. 937

Rt. 1995 s. 530

Rt. 1997 s. 1856

Rt. 2000 s. 1713

Rt. 2001 s. 977

Rt. 2003 s. 1296

Rt. 2005 s. 1353

Rt. 2006 s. 582

Rt. 2008 s. 1102

Rt. 2011 s. 221

Rt. 2011 s. 1145

Rt. 2014 s. 1105

Rt. 2015 s. 93

Høyesterettsavgjørelser

HR-2016-1982-A

HR-2019-610-A

HR-2022-731-A

HR-2022-732-A

HR-2022-733-A.

HR-2023-805-A

Tingretten

TFNO-2022-56189

EMD

Niemietz v. Germany

Case of Niemietz v. Germany, no. 13710/88, 16. desember 1992.

Gillian and Quinton v. the United Kingdom

Case of Gillian and Quinton v. the United Kingdom, no. 4158/05, 12 januar 2010.

Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan (No. 2)

Case of Yunusoya and Yunusov v. Azerbaijan (No.2), no. 68817/14, 16. juni 2020.